

پاماه‌نشینی ماه شوی

حسین امینی‌پویا

روز حسرت

آب‌حوض

برای فهم بهتر تأثیر هم‌نشینی بد، فرض کنید تمیز کردن حوض بزرگی را در وسط یک باغ متروک به شما سپرده‌اند؛ حوضی که آب جوی آلوده‌ای به آن راه پیدا کرده است. می‌خواهید کار را شروع کنید. برای شروع، چه می‌کنید؟ آیا با سطل آب حوض را خالی می‌کنید تا بعد آن را تمیز کنید؟ یا بدون تخلیه آب حوض، آن‌قدر آب تمیز در آن می‌ریزید که به تدریج و با سرریز شدن مداوم آب، در نهایت آب حوض تمیز شود؟ شاید هم جست‌وجو کنید که آیا حوض دریچه زیر آبی دارد تا آن را بکشید و بعد از تخلیه کامل، آب حوض را عوض کنید. کمی دقت مشخص می‌کند هیچ‌کدام از این طرح‌ها کامل نیستند؛ زیرا آن آب باریکه آلوده را فراموش کرده‌اید. هر کار کنید، بعد از مدتی جریان آب آلوده تمام زحمت شما را هدر می‌دهد و تمیزی آب حوض را خنثی می‌کند.

با کمی فکر به این نتیجه می‌رسید که در هر روشی اول باید جریان آب آلوده را قطع کنید. دوست‌های بد همان جریان‌های آلوده‌ای هستند که درون ما را تیره می‌کنند، پس اولین کاری که باید برای پاک شدن و خوب ماندن خود انجام دهیم، طرد دوستان ناباب است. بزرگان ما نیز در مورد این وظیفه تأکید کرده‌اند تا جایی که آن را کیمیای سعادت دانسته‌اند. حافظ می‌گوید:

بیم‌وزمت کیمیای سعادت زهم صحبت بد جدایی جدایی

منابع:

۱. فرقان ۲۸ و ۲۷ ۲. تفسیر نمونه، جلد ۱۵

«يَوْمَ يَعْصُ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا يَا وَيْلَتَىٰ لِمَ اتَّخَذْتُ لَنَا خَلِيلًا»

«روزی (قیامت) که ظالم‌ها خود را به دندان گزد و گوید: ای کاش راهی را که رسول در پیش گرفته بود در پیش گرفته بودم؛ وای بر من کاش فلان را دوست نمی‌گرفتم.»
یعض به معنی گاز گرفتن با دندان است و معمولاً این تعبیر در مورد کسانی به کار می‌رود که از شدت حسرت و تأسف ناراحت‌اند. چنان که در فارسی از ضرب‌المثل مشابه آن استفاده می‌کنیم: «فلان کس انگشت حسرت به دندان گزید.»
در ادامه آیه به انتخاب دوست اشاره شده است. خلیل به معنی دوست خاص و صمیمی است. طبق این آیات، دوست عامل مهمی در شکل‌گیری شخصیت است و انسان بدون این‌که بداند بخش مهمی از افکار و صفات اخلاقی خود را از دوستانش می‌گیرد.

تأثیر پنهان

شاید کسی تصور کند می‌تواند با فردی ناباب دوست باشد و در عین حال خوب و سالم بماند. چنین تصویری ناشی از درک نادرست اهمیت دوست در زندگی است و البته علت دیگر آن می‌تواند مخفی بودن تأثیر دوستی باشد.

امام علی (ع) در این باره تعبیر زیبایی دارند: «از دوستی با فرد فاسد بپرهیز که طبیعت تو به‌طور ناخودآگاه بدی و ناپاکی را از طبع منحرف او می‌دزد و تو از آن بی‌خبری.» (شرح ابن ابی‌الحدید جلد ۲ ص ۲۷۲)
ضرب‌المثل روسی «با ماه‌نشینی، ماه‌شوی با تابه‌نشینی سیاه شوی» نیز گویای این تأثیر است.